

UNIwersYTET WROcŁAWSKI  
Biblioteka Wydziału Prawa

22868



STANISŁAW GOŁĄB

*prof. Marian Waligorski  
Orzeszkowej 11, tel. 116-24.*

*of autra*

# O PEŁNOMOCNIKACH W PROCESIE CYWILNYM

*Doc. Dr. MARIAN WALIGORSKI  
Orzeszkowej 11, tel. 116-24.*



WARSZAWA 1938



Prof. STANISŁAW GOŁĄB

O PEŁNOMOCNIKACH  
W PROCESIE CYWILNYM



WARSZAWA 1938



Odbitka z „Palestry” Nr 10 1938 r.

22868

# O PEŁNOMOCNIKACH W PROCESIE CYWILNYM.

## § 1. ZASTĘPSTWO.

Dział VI w tytule I księgi drugiej kodeksu postępowania cywilnego nosi napis: Zastępstwo stron przez pełnomocników. Mimo przepisu, że stronom wolno działać bądź osobiście, bądź przez pełnomocników (art. 84 kpc.), nie zawsze służy stronom prawo wyboru takiego działania.

Zastępstwo stron zachodzi wówczas, gdy za stronę działa, tj. podejmuje czynności procesowe zastępca ustawowy, jak również wówczas, gdy za nią lub za jej zastępcę ustawowego działa pełnomocnik.

Institucja zastępstwa zapożyczona jest z prawa prywatnego, według którego zastępcą jest osoba, składająca lub odbierająca oświadczenia w imieniu zastąpionego i ze skutkami prawnymi bezpośrednio dla niego (por. art. 93 § 2 kodeksu zobowiązań). Zastępcą nie jest więc ani pośrednik, ani tłumacz, ani też ten kto spisuje oświadczenie (pisarz, sekretarz), ani wrzście posłaniec, gdyż wszystkie te osoby same nie „oświadczają“, grają tylko rolę pomocniczą tam, gdzie decyzję zawiera oświadczenie cudze. Natomiast zastępca do pewnego przynajmniej stopnia decyduje sam przy zawieraniu aktu, w którym współdziała<sup>1)</sup>.

Moc zastępowania pewnej osoby może wynikać bądź:

- 1) z woli zastąpionego i wtedy mówimy o pełnomocnictwie, albo
- 2) polegać na upoważnieniu ustawowym lub sądowym (rodzice, mąż, opiekun, kurator, doradca).

Pełnomocnictwo w najszerszym rozumieniu jest mocą zastępowania innej osoby, t.j. nabywania praw i zaciągania obowiązków dla niej i w jej imieniu.

Pełnomocnictwo obejmuje nie tylko stosunek „wewnętrzny“, zachodzący między zastępcą a zastąpionym, lecz także stosunek na zewnątrz, t.j. do osób trzecich, wobec których zastąpiony działa przez swego zastępcę, a raczej wobec których zastępca działa w jego imieniu. Źródło stosunku wewnętrznego, t.j. stosunku między zastąpionym a zastępcą, nie leży w dzie-

<sup>1)</sup> Krainz = Pfaff = Ehrenzweig · System I (1925), strona 253.

dzinie prawa procesowego, gdyż stosunek ten polega bądź na udzielonym zastępcy upoważnieniu przez zastąpionego (o „umocowaniu” mówi art. 93 § 2 kod. zob.) bez obowiązku do zastąpienia go, bądź na tzw. zleceniu, stwarzającym taki obowiązek, bądź wreszcie na przepisie ustawy (art. 94 kod. zob.)<sup>2)</sup>.

Kod. zob. nie mówi o zastępstwie jak kod. postęp. cyw., tylko o „przedstawicielstwie”, i w dotyczącym rozdziale (VII) normuje też pełnomocnictwo (art. 95—103). Jednakowoż pojęcie zastępstwa pozostaje ważne nie tylko w teorii, ale przede wszystkim w zakresie procesu cywilnego, który zna obowiązkowe zastępstwo adwokackie (art. 86, 87) i nawet poza nim „działanie przed sądem przez pełnomocników” (art. 84 i 85). Nie chodzi tu za tym o podejmowanie aktów prywatnoprawnych, lecz o przedsięwzięcie czynności procesowych za mocodawcę.

Pełnomocnictwo bywa uważane bądź za umowę pomiędzy mocodawcą a pełnomocnikiem, bądź za jednostronny akt prawny mocodawcy. Na podstawie art. 89 kodeksu należałoby uważać pełnomocnictwo raczej za akt jednostronny, skoro mowa tam jest tylko o podpisie mocodawcy na akcie pełnomocnictwa lub o ustnym udzieleniu go przez mocodawcę. Konsekwencją tego jest odwołalność pełnomocnictwa przez mocodawcę (art. 95 kpc.). Z drugiej jednak strony w obowiązku dołączenia pełnomocnictwa przez pełnomocnika przy pierwszej jego czynności procesowej można upatrywać przyjęcie przezeń pełnomocnictwa.

Pełnomocnictwo jest oświadczeniem przedprocesowym lub procesowym w miarę tego, czy udzielone zostało jeszcze przed podjęciem czynności procesowej przez pełnomocnika, czy dopiero w toku sporu, uszere do protokołu sądowego (art. 89). Oświadczenie mocodawcy upoważnia pełnomocnika do działania w procesie za mocodawcę, tj. w jego imieniu i dla niego w granicach, o których mowa niżej.

## § 2. PRZYMUS ADWOKACKI<sup>3)</sup>.

Już z motywów widoczne jest odróżnienie procesów adwokackich od nieadwokackich. Ma to związek z budową samego procesu, a względnie dopuszczeniem w niej zasady ofi-

<sup>2)</sup> Upoważnienie zastępcy może też być wpływem specjalnego kontraktu między zastąpionym a zastępcą. Patrz zresztą Longchamps: *Zobowiązania*, str. 120 n.).

<sup>3)</sup> Z literatury: Fenichel, „Obowiązkowe zastępstwo adwokackie” (*Głos. Adw.* 1931 z II str. 38 n.). „Charakter prawny czynności adv.” (*Palestra* 1933 Nr. 7 i 8); na str. 475 n. tamże o pełnomocnictwie procesowym i substytucji czyli o udzieleniu dalszego pełnomocnictwa. Korzo nek: *Przymus adwokacki w kpc.* (*Głos. Prawa* 1931, Nr. 2). Klejner: *Przymus adwokacki* (*Palestra* 1926 Nr. 7). Sł Godlewski: *Kpc. a przymus adwokacki* (*Głos. Sądow.* 1933, Nr. 718. Patrz też M. J. „Uwagi krytyczne o przymusie adwokackim” (*Głos. Sądow.* 1933, Nr. 4).

cialno-śledczej. „Im głębiej ona sięga, tym mniejszy pozostanie zakres dla przymusu adwokackiego”. Nie zupełnie odpowiada temu wniosek, że skoro gromadzenie materiału procesowego jest rzeczą stron, a sąd ma w tym wybitnie i samodzielnie współdziałać — przeto też przymus adwokacki powinien być przyjęty w postępowaniu procesowym w sądach okręgowych i w wyższych instancjach.

Za przyjęciem przymusu adwokackiego przytacza się szereg argumentów, a mianowicie, że:

a) w sprawach poważniejszych powinni zastępować strony fachowcy, „posiadający znajomość prawa i zdolność krytycznej oceny stanu faktycznego”;

b) wykonują oni przy tym kontrolę, zapewniającą należyty tok postępowania, a wskutek ich zastępstwa zmniejsza się ilość sporów sądowych, gdyż sprawa między stronami kończy się częstokroć bez wytaczania procesu;

c) w braku przymusu adwokackiego rozwieliłoby się pisarstwo pokątne.

Przymus adwokacki, czyli obowiązek zastępstwa stron w procesie cywilnym przez adwokata, może być bezwzględny lub względny.

Przy przymusie bezwzględnym strona nie może działać sama, lecz musi być zastąpiona przez adwokata. Może ona jednak stawić się w sądzie obok adwokata a nawet obowiązana jest do stawienia się na żądanie sądu celem udzielenia wyjaśnień (art. 92 i 94, 223 L. 1 230 kpc.), lub nawet do przesłuchania jako strona (art. 323 i nast.). Mimo przymusu adwokackiego strona może składać oświadczenia faktyczne (przyznania) obok swego pełnomocnika, a nawet jej oświadczenia tego rodzaju mają poniekąd większą wagę niż oświadczenie pełnomocnika, gdyż strona może oświadczenia swego pełnomocnika prostować lub odwoływać (art. 94), a nawet przedsięwziąć pewne akty dyspozycyjne sama bez udziału swego adwokata. Tyczy się to ugody, zrzeczenia się roszczenia i uznania żądań przeciwnika (art. 92)<sup>4)</sup>.

Zastępstwo obowiązkowe przez adwokata polega na tym, że począwszy od wniesienia pozwu każde pismo procesowe musi być wniesione imieniem strony przez adwokata, który musi również występować na rozprawie pod groźbą skutków z art. 184 n. 359 n. 409 l. 2 (por. art. 165 § 2) kpc. On też tylko może stawiać wnioski w procesie<sup>5)</sup>.

<sup>4)</sup> W razie więc sprzeczności między oświadczeniami pełnomocnika i strony — sąd uwzględni oświadczenie strony.

<sup>5)</sup> Należy zaznaczyć, że według art. 360 kpc. mimo nieobecności na rozprawie (adwokata) strony pozwanej nie zapadnie przeciw niej wyrok ooczny, jeżeli:

1) zażądała przeprowadzenia rozprawy w swej nieobecności, albo



Gdzie obowiązuje zastępstwo stron przez adwokata? Art. 86 ustanawia je w postępowaniu przed sądami okręgowymi jako pierwszą instancją, a dalej w postępowaniu przed sądami apelacyjnymi i przed Sądem Najwyższym. Przed sądami grodzkimi nie ma przymusu adwokackiego, ale środek prawny do Sądu Najwyższego, o ile jest tam dopuszczony (art. 425, 429, 441 § 1 k.p.c.), musi być wniesiony przez adwokata, mimo że w instancji pierwszej orzekł sąd grodzki<sup>6)</sup>.

Wyjątki od przymusu adwokackiego są następujące:

1) Wyjątki osobiste. Według art. 87 kpc. przymus adwokacki nie obowiązuje adwokatów, sędziów, prokuratorów, profesorów i docentów prawa polskich szkół akademickich, stałych urzędników referendarskich Prokuratorii Generalnej i notariuszy o kwalifikacjach sędziowskich lub adwokackich, jeżeli sami jako strony lub ich zastępcy występują w procesie cywilnym<sup>7)</sup>.

2) gdy już poprzednio składała w sprawie tej wyjaśnienia ustne lub pisemne.

Wyjaśnienia na piśmie mógł pozwany składać jedynie przez adwokata; co do ustnych wyjaśnień mógł je składać na poprzednim posiedzeniu sądowym, odbytym przy udziale adwokata, albo przed sędzią wyznaczonym lub przed sądem wezwanym nawet bez udziału adwokata.

<sup>6)</sup> Ostatni projekt Komisji Kodyfikacyjnej (z r. 1930) przyjął obowiązkowe zastępstwo adwokackie w ograniczonej mierze, wychodząc z założenia, że nie można w procesach normalnych, nie przedstawiających zbyt wielkich trudności i zawiłań, narzucać stronom obowiązkowego zastępstwa przez adwokatów. Przyjął je zatem w procesach stosunkowo rzadkich (przeważnie przed sądom okręgowym jako I instancji *ratione materiae*), albo uznanych za zawiłe — a bez tych ograniczeń tylko w instancjach wyższych, tj. przed sądami apelacyjnymi i w Sądzie Najwyższym. Wprowadzenie bezwzględne przymusu adwokackiego związane tam na mój wniosek konstrukcyjnie z obowiązkiem wniesienia odpowiedzi na pozew przez pozwanego. Przedstawienie znaczenia odpowiedzi na pozew wymaga osobnych rozważań. Tu zaznaczymy tylko, że według tego projektu w postępowaniu przed sądami okręgowymi jako instancją pierwszą zastępstwo adwokackie miało obowiązywać tylko w sporach, w których „wymagana jest odpowiedź na pozew“.

Według § 13 rozp. min. z 1.VII.1934. Dz. U. nr 59, poz. 511 o rejestrze handlowym zastępstwo adwokackie obowiązuje przed sądem rejestrowym (okręgowym), poczynając od wniesienia zażalenia do sądu apelacyjnego.

<sup>7)</sup> Por St. Machalski: O poprawną wykładnię art. 87 kpc. (Głos Sądownictwa nr 11/37) przeciwko artykułowi F. Turka w nr. 9 tegoż piśma, w którym autor broni zapatrywania o możności zastępstwa pełnoletniej żony przez sędziego. Kwestia ta była poruszana już dawniej.

Według F. Kruszelnickiego w Czasop. Adw. Pol. dział woj zach. 1931 nr 10, sędziowie, prokuratorowie, urzędnicy referendarscy Prok. Gen i profesorowie, tak w czynnej służbie, jak emeryci (?) nie tylko w sprawach własnych oraz w charakterze zastępców ustawowych, ale także w sprawach tych stron których mają być pełnomocnikami (art. 85) — zwolnieni są od przymusu adwokackiego. Zapatrywanie to idące w pewnej mierze za daleko, występuje przeciwko uwagom Korzonka (Przyczynki do pol. proc. cyw. 1931). Ten ostatni autor w Głosie Prawa 1931 Nr. 2, przyznaje im to zwolnienie jedynie wówczas, gdy występują w charakterze za-



Skreślenie z listy adwokatów, przejście w stan spoczynku, usunięcie lub ustąpienie z urzędu, znosi uwolnienie od przymusu adwokackiego nawet, gdyby zdarzenia te zaszły dopiero w toku procesu.

2) **Wyjątki rzeczowe.** Według art. 86 kpc. przymus adwokacki nie obowiązuje,

a) w postępowaniu przed sądami okręgowymi, jako drugą instancją,

b) w postępowaniu przed sędzią wyznaczonym, sądem wezwanym i przy czynnościach przedsięwziętych w sekretariacie (kancelarii) sądowym,

c) w postępowaniu przed sądami grodzkimi z ograniczeniem jak wyżej,

d) w sprawach egzekucyjnych, które należą do właściwości sądów grodzkich (art. 508 § 1), z wyjątkiem postępowania w celu nadania tytułowi egzekucyjnemu klauzuli egzekucyjnej, jeśli sądem pierwszej instancji był sąd okręgowy, lub gdy chodzi o tytuł egzekucyjny zagraniczny (art. 529 §§ 1 i 5).

e) przy rozstrzyganiu wniosków stron co do ustanowienia lub usunięcia sędziego polubownego, lub co do wygaśnięcia mocy zapisu na sąd polubowny (art. 485, 488, 489, 493 kpc.), tudzież co do nadania wyrokowi polubownemu lub ugodzie, zawartej przed sądem polubownym, klauzuli wykonalności (art. 502 kpc.).

f) w sporach małżeńskich niemajątkowych w myśl art. X § 1 przep. wpraw. kpc. który postanawia, iż w tym postępowaniu przed sądem okręgowym zastępstwo adwokackie nie jest obowiązkowe;

g) w czynnościach, dokonanych na podstawie działu o prawie ubogich, nie wymaga się zastępstwa adwokackiego, chyba, że idzie o postępowanie przed Sądem Najwyższym (art. 123 kpc.). Chodzi tu o przyznanie i utratę prawa ubogich.

Kodeks postępowania cyw., podobnie jak jego projekty, nie zna tzw. względnego przymusu adwokackiego który streścza się w tym, że strona, o ile nie działa sama w sądzie, co jest dopuszczalne, musi swym pełnomocnikiem ustanowić adwokata. I tak np. według procedury cywilnej austriackiej w miejscowościach, będących siedzibą przynajmniej dwóch adwokatów, można w sprawach powyżej 500 zł., w których nie obowiązuje przymus adwokacki, dopuścić jako pełnomocnika procesowego tylko adwokata.

Kod. postępow. cyw. wyszedł jednak z założenia, że taki przymus byłby utrudnieniem dla klas uboższych, nie dającym

stępców ustawowych, a nie pełnomocników. Według orz. Sądu Najwyższego z 14.IX.1936 C III 1481/35 / O.S.P. 1937 nr 159 osoby wyżej wymienione mogą korzystać z praw z art. 87 kpc. tylko wtedy gdy pełnią służbę czynną, a nie jako emeryci.

spodziewanych korzyści, a nadto byłby on zbyt szkodliwy wobec odpowiedniego unormowania postępowania przed sądem grodzkim. Kodeks ścieśnił zresztą bardzo koło osób, które poza adwokatami mogą występować jako pełnomocnicy procesowi, dopuszczając do tego tylko uczestników sporu a dalej osoby sprawujące zarząd majątku lub interesów stron, wreszcie rodziców, małżonka, rodzzeństwo lub dzieci stron. Ograniczeń tych zwłaszcza, o ile chodzi o krewnych, nie można uważać za usprawiedliwione, gdyż tylko zwalczanie tzw. pisarstwa pokątnego może być poważnym motywem do czynienia trudności ustawowych w zastępowaniu stron przez osoby, nie należące do stanu adwokackiego.

Od pełnomocników należy wymagać, tak jak od strony procesowej, zdolności procesowej. Ewentualne odrębne przepisy prawa prywatnego nie mogą mieć zastosowania ani wpływu w procesie cywilnym (por. art. 97 kod. zob.). Nie mógłby więc być pełnomocnikiem procesowym ktoś, kto sam nie jest zdolny do zobowiązywania się. (art. 63 kpc.). Mimo braku przepisów w tym względzie w samym kodeksie należy przyjąć, że bezwzględne warunki procesu, do jakich w pierwszej linii zalicza się zdolność procesową, nie mogą być pomijane tam, gdzie chodzi o pełnomocników procesowych, że zatem i oni muszą mieć tę zdolność w chwili zastępowania strony. W końcu zaznaczyć należy, że wedle art. XVIII przepisów wprowadzających kpc. rozporządzenie ministra sprawiedliwości oznacza termin wejścia w moc przepisów o przymusie adwokackim w okręgu sądu apelacyjnego w Wilnie i sądów okręgowych w Łucku i Równem. Stało się to z dniem 1 stycznia 1933 (rozp. min. z 15.XII. 1932 Dz. U. nr 114 poz. 943).

### § 3. RODZAJE PEŁNOMOCNICTW W PROCESIE CYWILNYM.

Art. 88 kod. postęp. cyw. odróżnia pełnomocnictwo procesowe od pełnomocnictwa do przedsięwzięcia „niektórych tylko t.j. poszczególnych czynności procesowych”. Pełnomocnictwo procesowe może być bądź ogólne<sup>8)</sup>, bądź szczególne, t.j. upoważniające do prowadzenia poszczególnych spraw lub pewnej tylko sprawy. Ustanowienie adwokata dla strony ubogiej ma znaczenie pełnomocnictwa procesowego (art. 117). Pełnomocnictwo do doręczeń zachodzi wtedy, gdy mocodawca ustanawia osobę upoważnioną do odbioru pism sądowych (art. 144 § 2 kpc.). Pełnomocnictwo zbiorowe możnaby upatrywać w przepisie art. 146 kpc., atoli tylko w tym znacze-

<sup>8)</sup> O pełnomocnictwie ogólnym w rozumieniu k. zob. patrz tamże art. 95 i nast.

niu, że kilka osób ustanawia jednego pełnomocnika a nie odwrotnie, bo w tym przypadku mogłaby powstać sprzeczność między oświadczeniami kilku pełnomocników. Kodeks zobowiązań przewidział kilku pełnomocników do tej samej czynności tak, że każdy z nich może działać oddzielnie, jeżeli nie ma innego postanowienia, (art. 102 § 2). Zdaniem moim, przepis ten, z którego wynika możliwość postanowienia, iż pełnomocnicy ci mają działać łącznie, nie da się zastosować w procesie cywilnym<sup>9)</sup>.

Co do pełnomocnictwa ogólnego, to według motywów wprowadzenie tej instytucji jest celowe, gdyż zamiast przedkładać pełnomocnictwo dla każdego toczącego się procesu z osobna, można to skutecznie jednym pełnomocnictwem. Nawet jednak pełnomocnictwo ogólne może być ograniczone, t.j. zawierać pewne ograniczenia mocy zastępstwa pełnomocnika, podobnie jak pełnomocnictwo szczególne.

Zakres pełnomocnictwa procesowego unormowany jest przez kpc. choć, jak zobaczymy, strony mogą ten zakres rozszerzyć lub ścieśnić. Natomiast pełnomocnictwo do niektórych tylko (poszczególnych) czynności procesowych upoważnia pełnomocnika jedynie do przedsięwzięcia tych czynności, które tam są wyraźnie wymienione, i co najwyżej do tych dalszych czynności, które się z nimi bezpośrednio wiążą<sup>10)</sup>.

Normalnie pełnomocnictwo procesowe odnosi się tylko do pewnego procesu. Przypadki udzielania pełnomocnictw ogólnych, tudzież przypadki upoważnień do przedsięwzięcia poszczególnych czynności procesowych, są stosunkowo rzadkie.

Ponieważ brak należytego zastępstwa sąd bierze pod rozwagę w każdym stadium postępowania, jako jedno z bezwzględnych założeń procesowych, przeto też z urzędu ma zażądać od pełnomocnika wykazania się pełnomocnictwem. Nie wystarczy zatem uznanie istnienia pełnomocnictwa przez przeciwnika procesowego, a tym mniej niewniesienie przezeń zarzutu braku pełnomocnictwa, gdyż takie uznanie nie może zastąpić braku dokumetu pełnomocnictwa. Według art. 89 § 1 pełnomocnik musi przy pierwszej swej czynności dołączyć do akt sprawy pełnomocnictwo lub jego wierzytelny odpis, przy czym adwokat może sam ten odpis uwierzytelnić. W razie wątpliwości sąd ma jednak prawo zażądać sądowego lub notarialnego uwierzytelnienia podpisu mocodawcy, nawet gdy chodzi o pełnomocnictwo dla adwokata.

<sup>9)</sup> Por. art. 99 § 1 kpc. Według A l l e r h a n d a P.P.C. I. ad. art. 84. można ustanowić kilku samoistnych pełnomocników, lecz nie pełnomocnictwo kolektywne. W razie sprzeczności w ich oświadczeniach lub wnioskach żadnego z nich uwzględnić nie można (?) Analogiczne orzeczenie u S. Krużelnickiego, Komentarz, str. 134.

<sup>10)</sup> Fierich „Rzecz o stronach i zastępcach“, str. 158.

W zasadzie pełnomocnictwo jest dokumentem pisemnym z podpisem mocodawcy. Jednakowoż kodeks pozwala na udzielenie pełnomocnictwa w toku sporu przez ustne oświadczenie, które się wpisuje do protokołu, i wówczas protokół jest dokumentem na udzielenie pełnomocnictwa. Udzielenie pełnomocnictwa nie musi nastąpić wobec pełnomocnika; wystarczy jeżeli ono nastąpi wobec sądu. (art. 89 § 2 kpc.).

W procesach adwokackich pełnomocnictwo procesowe (a więc nie tylko do poszczególnych czynności procesowych), musi być udzielone adwokatowi, skoro on w zasadzie ma zastępować stronę we wszystkich czynnościach procesowych. Niedopuszczalne jest tam dołożenie do pełnomocnictw jakiegokolwiek warunku, dopuszczalne jest jednak ograniczenie go przewidziane w art. 91 § 2, t.j. wyłączenie z pełnomocnictwa trzech aktów dyspozycyjnych; ugody, zrzeczenia się i uznania. Natomiast w innych procesach strona może udzielić adwokatowi albo pełnomocnictwo procesowe, albo tylko do niektórych czynności procesowych<sup>11)</sup>.

Kodeks upoważnia do podpisania pełnomocnictwa za stronę, nieumiejącą pisać, osobę przez nią upoważnioną, która musi podać przyczynę nie podpisania pełnomocnictwa przez stronę samą (art. 90 kpc.).

Do czego upoważnia pełnomocnictwo procesowe?<sup>12)</sup> Według kodeksu obejmuje ono z samej ustawy wszystkie czynności procesowe, będące w związku z danym procesem, z zabezpieczeniem dochodzonego roszczenia i z jego egzekucją. Nawet akty dyspozycyjne: zawarcie ugody, zrzeczenie się i uznanie, wchodzi w zasadzie w zakres pełnomocnictwa procesowego, chyba że strona wyłączyła je w samym dokumencie pełnomocnictwa.

Według art. 91 kpc. pełnomocnictwo procesowe może być ograniczone z tym zastrzeżeniem, że w procesach adwokackich ograniczenie go dotyczyć może tylko wymienionych dopiero trzech aktów dyspozycyjnych. Dopuszczalny jest też szerszy zakres pełnomocnictwa, niż go przewidziała ustawa (art. 93).

Pełnomocnictwo procesowe rozciąga się również na powództwo wzajemne i skargę o wznowienie, oraz na postępowania stąd wynikłe, jak również na postępowanie wdrożone w następstwie pozwu interwencyjnego głównego przeciwko mocodawcy (art. 91 L. 1.). Rzecz jasna, że pełnomocnictwo pro-

<sup>11)</sup> Inaczej odpowiedź na to pytanie, do § 31 austr. proc. cyw. i art 87 proj. polsk. z r. 1929, który postanawiał, iż adwokat zastępujący stronę musi mieć pełnomocnictwo procesowe.

<sup>12)</sup> Z literatury: Dr. L. Krell: O pełnomocnictwie procesowym (Głos Sądow. 1933 Nr. 3).

cesowe upoważnia do podnoszenia wszelkich zarzutów w procesie, np. zarzutu kompensaty lub zaskarżenia błędu, oraz do przyjmowania wszelkich doręczeń (art. 144 § 2, 146, 161). Nie rozciąga się ono jednak na spory wynikłe z postępowania egzekucyjnego (art. 566, 567), w których wymagane jest osobne pełnomocnictwo.

Każdy pełnomocnik procesowy, a więc i nie adwokat, może udzielić dalszego pełnomocnictwa, atoli tylko adwokatowi. Udzielający dalszego pełnomocnictwa nie odpowiada w zasadzie za wybór substytutą, skoro nim musi być adwokat (kwestia wątpliwa). Dalsze pełnomocnictwo musi być pełnomocnictwem procesowym ze wszystkimi konsekwencjami (art. 91).

Skoro nie jest w zasadzie wykluczone rozszerzenie lub ograniczenie pełnomocnictwa procesowego, to tym bardziej może być ograniczone lub rozszerzone pełnomocnictwo do poszczególnych tylko czynności procesowych. Ograniczenie pełnomocnictwa nie może być tajne, ale musi być widoczne bądź z samego dokumentu pełnomocnictwa, bądź przynajmniej, z jakiegoś aktu dodatkowo lub jednocześnie z pełnomocnictwem przedstawionego. Ograniczenie pełnomocnictwa musi być zakomunikowane sądowi (art. 89). Według art. 93 kwestia zakresu, czasu trwania i skutków rozszerzonego pełnomocnictwa, jak również pełnomocnictwa do niektórych czynności procesowych, oceniana będzie według treści pełnomocnictwa i według przepisów prawa prywatnego. Przepis ten niezbyt jasny należy przyjąć z tym ograniczeniem, że w pierwszej linii będą mieć zastosowanie przepisy kpc. np. o odwołaniu lub wypowiedzeniu pełnomocnictwa, o obowiązku przedłożenia pełnomocnictwa, o osobach, których nie obowiązuje zastępstwo adwokackie; przepisy te mają zastosowanie także do rozszerzonych pełnomocnictw procesowych, a nawet do pełnomocnictw do poszczególnych czynności procesowych.

Kodeks rozróżnia odwołanie pełnomocnictwa procesowego przez stronę od wypowiedzenia tegoż przez pełnomocnika. W procesach, w których obowiązuje przymus adwokacki, tak odwołanie jak wypowiedzenie pełnomocnictwa uzyskuje moc dopiero z chwilą zawiadomienia przeciwnika za pośrednictwem sądu o ustanowieniu nowego adwokata. Natomiast w procesach nieadwokackich i odwołanie i wypowiedzenie pełnomocnictwa staje się skuteczne już z chwilą uwiadomienia przeciwnika o zgaśnięciu pełnomocnictwa (art. 95 § 1). W procesie z obowiązkowym zastępstwem adwokackim, adwokat uchodzi tedy w stosunku do przeciwnika strony, którą zastępuje, za uppełnomocnionego aż do zawiadomienia tego przeciwnika o ustanowieniu nowego adwokata. W stosunku do strony własnej adwokat, który wypowiedział pełnomocnictwo, ma

obowiązek działać za nią jeszcze przez dwa tygodnie, bez względu na to, czy w sprawie obowiązuje zastępstwo adwokackie. Inny pełnomocnik, nie będący adwokatem, ma działać przez ten okres za mocodawcę tylko wtedy, gdy to jest konieczne do uchronienia go od niekorzyści prawnych. Ten obowiązek i prawo do zastępstwa ustanie wcześniej, gdy mocodawca przyjął wypowiedzenie lub zamianował innego pełnomocnika.

Brak pełnomocnictwa uwzględnia się z urzędu, w każdym stadium postępowania (art. 213, 236, 409 L. 2 kpc), wobec czego zrzeczenie się zarzutu tego braku nie jest dopuszczalne. Jeżeli brak ten okaże się w piśmie procesowym, sąd zarządzi jego uzupełnienie w myśl art. 141 pod rygorem odrzucenia pisma. Uzupełnienie to musi nastąpić w nieprzekraczalnym tygodniowym terminie ustawowym (art. 182).

W ostatnim artykule o pełnomocnictwie kpc. normuje kwestię „zastępcy bez pełnomocnictwa”. Motywy wskazują tu na momenty oportunistyczne, wymagające, aby za stronę mogła przedsięwziąć nagle czynności procesowe nawet osoba nie upoważniona, i to bez względu na okoliczność czy jest ona istotnie pełnomocnikiem strony, a tylko nie może w pewnej chwili przedłożyć sądowi dokumentu, czy też działa „bez zlecenia” tj. pełnomocnictwa nie posiada. Ze względu więc na ochronę strony, która mogłaby popaść w zaoczność lub przynajmniej zaniedbać czynność procesową, a następnie musiałaby żądać przywrócenia do pierwotnego stanu, co jest i niepewne w skutkach i połączone z kosztami — kodeks wprowadza możliwość tymczasowego działania przez osobę, nie mogącą się wykazać pełnomocnictwem, przy założeniu, że uleczenie tego braku jest możliwe. Sąd, dopuszczając takiego zastępcę, może żądać od niego zabezpieczenia kosztów procesowych, jakie sąd wyniknąć mogą, a równocześnie z dopuszczeniem wyznacza termin do przedłożenia pełnomocnictwa lub zatwierdzenia czynności zastępcy przez stronę. Czynności te będą przez sąd pominięte w razie bezskutecznego upływu terminu, a przeciwnik strony, za którą taki zastępca działał, może żądać od niego w tym samym postępowaniu zwrotu kosztów wywołanych tym działaniem („spowodowanych tymczasowym dopuszczeniem”).

Dopuszczenie zastępcy bez pełnomocnictwa zależy od sądu, który może nie dopuścić zgłaszających się w tym charakterze osób, jeśli od nich nie można spodziewać się owocnego działania dla strony, a dalej, gdy czynność procesowa nie jest nagłą, albo gdy niebezpieczeństwo, grożące stronie nieobecnej, może być usunięte w inny bardziej celowy sposób. Wynika to ze słów art. 97 § 1: „sąd może dopuścić...”. Jeżeli czynność procesowa nie jest nagłą, albo gdy niebezpieczeństwo dla strony nieobecnej może być usunięte w inny sposób, wówczas sąd może nie dopuścić takiego zastępcy. Żadną miarą nie można dopu-

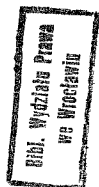
ścię zastępcy bez pełnomocnictwa, gdy idzie o przedsięwzięcie aktu wdrażającego proces, a więc o wniesienie pozwu imieniem osoby nieobecnej. Kodeks mówi wyraźnie, że zastępcę bez pełnomocnictwa można dopuścić dopiero po wniesieniu pozwu. Zgoda przeciwnika strony na dopuszczenie zastępcy bez pełnomocnictwa jest w zasadzie obojętna. Sąd w razie dopuszczenia zastępcy bez pełnomocnictwa może wstrzymać się z wydaniem rozstrzygnięcia wzgl. z wydaniem zarządzeń in merito, aż do upływu terminu do przedłożenia pełnomocnictwa (art. 97 § 2).

Zatwierdzenie czynności zastępcy przez stronę, o którym mówi art. 97 § 2, jest aktem jednostronnym, nie wymagającym przyjęcia przez przeciwnika lub zgody tymczasowego zastępcy. Zanim on dostarczy pełnomocnictwa lub zatwierdzenia, proces jest prowadzony warunkowo, jednak przeciwnik nie może się z tego powodu wstrzymać od wdania się w spór z tymczasowym zastępcą.

W końcu zwracam jeszcze uwagę na następujące kwestie z dziedziny pełnomocnictwa:

1) co do czasu trwania pełnomocnictwa, projekt z r. 1929 przyjął zasadę, że pełnomocnictwo procesowe nie gaśnie ani przez śmierć mocodawcy, ani przez zmiany w jego zdolności procesowej lub w zastępstwie ustawowym. Oczywiście zastępowanie sukcesorów strony wymaga przedłożenia pełnomocnictwa od nich. Zasadę tę „przeżył” strony przez pełnomocnictwo projekt w ostatnim czytaniu zmodyfikował w ten sposób, że pełnomocnik procesowy działa aż do czasu zawieszenia postępowania wskutek śmierci strony lub utraty przez nią zdolności procesowej (art. 190 kpc.) Są to przyczyny zawieszenia postępowania wskutek braku istotnych założeń procesowych, które jednak dadzą się „uleczyć” właśnie przez czas w którym nie prowadzi się procesu. Kodeks zawiera przepisy, że w razie śmierci strony może jej przeciwnik, jak również uczestnik sporu, żądać zawezwania następców prawnych na rozprawę i po ich stawieniu się podjąć przerwane postępowanie na nowo. Również w razie utraty zdolności procesowej przez stronę lub jej ustawowego zastępcę, osoby powyższe mogą żądać ustanowienia zastępcy ustawowego, po czym sąd podejmie postępowanie (art. 192 i nast. kpc.).

2) Jak wyżej zaznaczyłem, kodeks odróżnia odwołanie pełnomocnictwa procesowego przez stronę i wypowiedzenie tegoż przez pełnomocnika procesowego. Motywy wychodzą z założenia, że akt upoważnienia jest aktem jednostronnym mocodawcy, który tylko upoważnia pełnomocnika, nie nakładając na niego obowiązków. Nowy więc akt mocodawcy, tj. odwołanie pełnomocnictwa, kładzie mu kres, powodując jego zgaśnięcie. Natomiast złożenie pełnomocnictwa przez pełnomocnika nie powoduje utraty mocy samego aktu upoważnienia.





Uwzględniając jednak stosunek wewnętrzny, łączący mocodawcę z pełnomocnikiem, kodeks daje temu ostatniemu prawo wypowiedzenia pełnomocnictwa.

3) Zasada bezpośredniości zastępstwa przez pełnomocnika wyrażoną została w kpc. w znany już sposób, iż „czynności procesowe pełnomocnika obowiązują mocodawcę”. Wyjątek zawiera art. 94, według którego mocodawca *j e d n o c z e ś n i e s t a w a j ą c y* z pełnomocnikiem może sprostować lub odwołać oświadczenie faktyczne pełnomocnika<sup>13)</sup>.

4) Projekt z r. 1929 zawierał postanowienie, że przepisy o stronach mają odpowiednie zastosowanie także do pełnomocników procesowych. Przepis ten skreślono jako sam przez się zrozumiały, a częściowo także nieodpowiedni, tam mianowicie, gdzie chodzi o postanowienia prawne, tyżące się tylko stron lub tylko pełnomocników procesowych. Mimo tych motywów skreślenie rzeczonych przepisów nasuwa poważne wątpliwości.

5) Pełnomocnictwo procesowe upoważnia pełnomocnika także do odebrania kosztów procesowych od zasądanego na ich zwrot przeciwnika (art. 91 § 1. L. 5 kpc). Przepis ten ma pewien związek z postanowieniem, przyznającym adwokatowi strony ubogiej wyłączne nawet prawo ściągnięcia swego honorarium i zwrotu wydatków z kosztów, na które sąd zasądził przeciwnika strony ubogiej (art. 121 kpc.).

Mocodawca może ograniczyć upoważnienie pełnomocnika do odbioru kosztów procesowych, atoli nie w procesie adwokackim, bo wówczas tylko wyżej wymienione ograniczenia są dopuszczalne (art. 91 § 1 L. 5. i § 2.).

Upoważnienie do odbioru kosztów procesowych od przeciwnika nie mieści jeszcze w sobie upoważnienia do odebrania „przedmiotu sporu”, tj. zaskarżonej kwoty lub rzeczy. Trzeba do tego osobnego upoważnienia w pełnomocnictwie.

6) Są przypadki unormowane w innych ustawach, w których przedłożenie pełnomocnictwa procesowego jest zbędne.

I tak Prokuratoria Generalna ma „monopol procesowy” w sprawach jej zastępstwu powierzonych, a przepisy wprowadzające kpc. wyraźnie utrzymują w mocy wszystkie postanowienia prawne o zastępstwie przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa i innych podmiotów prawnych (art. III L. 2 przep. wpraw. kpc.)<sup>14)</sup>.

<sup>13)</sup> Wniosek pełnomocnika strony o umorzenie sprawy nie może być cofnięty przez mocodawcę w późniejszym piśmie procesowym bez zgody przeciwnika procesowego, choćby nie zapadło jeszcze postanowienie o umorzeniu sprawy. Orz. Izby Cyw. Sądu Najw. z 12.I.1938 C. I.218/37 (OSP z 5.6.1938 nr 207).

<sup>14)</sup> P. zresztą moją „Organizację Sądów powszechnych” 1938 str. 102 i nast

Urzednicy Prokuratury Generalnej, wystepujacy jej imieniem, nie przedkladaja wiecej sadowi pelnomocnictwa procesowego.

Wedlug przepisow kodeksu handlowego (art. 61 n.) prokura „upowaznia do wszystkich czynnosci sadowych i pozasadowych, jakie sa zwiazane z prowadzeniem ... przedsiebiorstwa zarobkowego“. Prokurent powinien jednak wykazac sie w sadzie procesowym, ze jest prokurentem, chyba, ze fakt ten jest „znany sadowi urzedownie“ (art. 245 § 2)<sup>15</sup>).

---

---

<sup>15</sup>) Artykul 245 k p c nie wymaga rowniez dowodu na fakty znane „powszechnie“, czyli notoryczne. Trudno jednak zaliczyc do takich faktow udzielenie komus prokury.

